RUSKI INWALID

№ 66.

ŚRODA. 17 Marca 1820 r.

CZYLI

WIADOMOŚCI WOJENNE.

Treść. Wiadomości Kraiowe: z Petersburga. Królestwo Polskie. z Warszawy. Rozmaitości.

WIADOMOSCI KRAIOWE.

z Petersburga, 16 *Marca*.

Rzeczywisty radca stanu *Politkowski*, gubernator cywilny Jarosławski, nayłaskawiey mianowanym został radcą taynym i senatorem.

Radca stanu rzeczywisty *Bezobrazów* gubernator cywilny Tambowski przeznaczonym został na gubernatora Jarosławskiego.

Piotr *Demidów* Porucznik gwardyi za pozwoleniem zwierzchnosci edukacyyney, założył szkołę w rękodzielni do siebie należącey w maiętności Ludimow w Gubernii Kałuskiey w powiecie Żyndryńskim położoney. Szkoła ta mieścić będzie sto uczniów. Utrzymanie domu, nauczycieli i wszystkich do tego potrzebnych przedmiotów, dziedzic bierze na siebie. Na nauczyciela do szkoły tey przeznaczony iest uczeń gimnazii Kałuzkiey Nikanor *Alexieiew*.

Królestwo Polskie.

z Warszawy 11 *Marca*.

Z powodu zawieszonego przy cegielni Pułkowskiey wzoru łańcucha z poiedynczych sztab w wielkości naturalney i w liczbie ogniw potrzebney na długość iednego otworu między filarami, uczyniono następuiące wyrachowanie siły łańcuchów do mostu pod stolicą proiektowanego.

W różnych czasach zrobione doświadczenia, a szczególniey w teraznieyszych w Berlinie z żelazem w Szląsku wyrabianem (gdzie ruda z rudą Królestwa porównaną bydź może) okazały, iż pręt kutego żelaza pionowo zawieszony, maiący cal ieden kwadratowy w powierzchni przecięcia, licząc miernie, unie-

sie 72,000 funtów wagi i miary w Królestwie nowo zaprowadzoney. — Sztaby łańcuchowe mieć będą za wymiar cztery i pół cali w szerokości, pięć linii w grubości, a zatem ieden i siedm z ośmiu części cali kwadratowych w powierzchni przecięcia, takowa sztaba prostopadle zawieszona, unieść powinna bez zerwania 1350,000 funtów.

Wiadomości matematyczne, oraz doświadczenia przekonywaią, iż każdy łańcuch zawieszony poziomo w obudwóch końcach w stosunku opuszczenia środka i wagi swoiey, traci z możności dźwigania; tem więcey, o ile bardziey iest podniesiony. — Położenie mieysca do wybudowania proiektowanego mostu, dozwala tylko opuścić środek łańcuchów na dwudziestą część ich długości, to iest: na 440 stóp 22 i pół od linii poziomey obudwóch końców.—Łańcuch z iedney sztaby w grubości wyżey opisaney z 41 takowych sztab czyogniw na długość złożony, ważyć będzie do 3360 funtów; które z przyczyny wspomnionego sposobu zawieszenia o dwa i pół razy wagi swoiey, możność noszenia, umnieyszaią, to iest: o 8400 funtów, a zatem w mieyscu 135,000 funtów siły w zawieszeniu pionowem, tylko 126,600 funtów iako łańcuch pozostaie. — Rzeczone wiadomości i doświadczenia przekonaią także, iż wszystkie przybywaiące na niego, ciężary, skutkuią nie wagą właściwą, lecz powiększoną w równym stosunku, to iest: o dwa i pół razy tak wielką. — Waga ciesielki z pokładem na łańcuchy iednego otworu między dwoma filarami wybudowana będzie do 702,000 funt. Naywiększa waga iaką most każdy obciążony bydź może, w zwyczaynem użyciu, iest wtenczas, gdy na nim znayduie się zupełny natłok ludzi. — W takiem zdarzeniu otwór proiektowanego mostu, pomiędzy dwoma filarami obiąć może do 6000 ludzi, po 150 funtów licząc, będzie do 900,000 funtów, a za tem ciężar ogólny iednego otworu będzie 1,602,000 funtów istotney wagi na wszystkie łańcuchy rozłożony.—Liczba użyć się maiących łańcuchów przez szerokość całego mostu, iest dwadzieścia dwa, po siedm sztab grubości w każdym, a zatem w ogóle sztab 154 obok siebie zawieszonych, które przeznaczone są do noszenia wyżey wyliczonego istotnego ciężaru. — Uważaiąc tę liczbę sztab, na tyleż rozłożonych osobnych łańcuchów; wypada na łańcuch z iedney sztaby 10,400 funtów takowego ciężaru, które z przyczyny sposobu zawieszania iak wyżey powiedziano, dwa i pół razy wzięte obciążać będą łańcuch wagą równą 26,000 funtów.

Gdy powyżey, siła takowego łańcucha wyrachowana iest na 126,600 funtów, będzie więc blisko pięć razy większą od działać mogącey na niego wagi 26,000 funtów. — Rachunek więc pokazał, iż w sposobie proiektowanego mostu, siła noszących łańcuchów, blisko pięć razy iest tak wielką, ile naywiększy ciężar, iaki na nim supponować można.

Łańcuch przy cegielni Pułkowskiey z iedney sztaby, co do grubości w prawdziwey wielkości i w sposobie iak użytemi bydź maią, zawieszony, obciążony iest do 25,000 funtami istotney wagi, a zatem około dwa i pół razy naywyżey wyrachowanego ciężaru 10,400 funtów do noszenia przeznaczonych; nadto zrobionem ieszcze będzie doświadczenie, ile tenże wiszący łańcuch, aż do zerwania unieść zdoła; chociaż użyte sztaby z zwyczaynego żelaza tylko są wykute, takowe iednak iuż przekonywaią i doświadczeniem stwierdzaią, o niezawodnie pomyślnym skutku sposobu proiektowanego mostu; czego pewność tem większą będzie, kiedy żelazo użyte, zostanie wyrobione z wszelką dokładnością zamiarowi odpowiadaiącą.

Ogólny skład proiektowanego mostu, iest następuiący:

Cała długość podzielona będzie na pięć otworów, w wielkości 450 stóp każdy wystawione będą cztery średnie murowane filary; od wody z kamienia, wierzchem z dobrey cegły kamieniem nakrytey.—Filar każdy stać będzie na fundamencie z 450 i kilku iak naymocniey zabitych polów. Wymiar takiego filaru, iest 80 stóp w długości, 22 i pół w szerokości i 45 w wysokości nad małą wodą.—Waga samego muru do ośmiu milionów funtów wyniesie.— Dwa ziemne filary w końcach mostu w równym sposobie murowane będą, w odpowiedniey grubości dla bezpiecznego utrzymania końców łańcuchowych; — Opuszczenie łańcuchów wyrównane będzie przez wybudowanie ciesielki, na którey pokład mostowy zostanie położony.—Ta ciesielka ma ieszcze szczególny zamiar odięcia łańcuchom wszelkiego ruchu tymże właściwe-

go.—Szerokość mostu dla wygodnieyszey kommunikacyi wyniesie 41 stóp. Podobny sposób budowania mostu, zaymuie następuięce celnieysze korzyści nad sposobami dotąd powszechnie użytemi:—Danie wielkich otworów między filarami (tym tylko sposobem łatwo uskutecznić się mogące) iako nayważnieyszy warunek ubezpieczenia go przeciwko niszczącey sile lodów—w przypadku woyny, ieżeli przerwanie kommunikacyi byłoby konieczną potrzebą, to takowe przez odczepienie łancuchów natychmiast uskutecznić się daie, bez niszczenia budowli;— naymniey kosztowna konstrukcyia w stosunku innych maiąc na względzie trwałość, nakoniec naywiększa łatwość w wykonaniu.

Mieysce wystawienia mostu, przeznaczone byłoby naprzeciwko Mostowey ulicy, gdzie położenie rzeki, odpowiada zupełnie prawidłom hydraulicznym, oraz gdzie wiazd do stolicy będzie daleko wygodnieyszy.—Szerokość rzeki zaymuie tu blisko podwóyną długość dzisieyszego mostu.

W temże mieyscu stał drewniany most przez wiek cały; zaczęto go budować pod panowaniem *Zygmunta Augusta* w roku 1557.— Spalony został przez Szwedów pod *Karolem Gustawem* w roku 1657.

M.

ROZMAITOŚCI.

Wiadomości Meteorologiczne z roku 1819. *(Dokończenie.)*

Trąby wietrzne.

W Sierpniu dzień 29 był okropnym dla mieszkańców wsi *Reichental* przy granicy Czeskiey. O godz: 4tey po południu utworzyła się trąba wietrzna na polu, wzrastaiąc zbliżyła się do domów; wierzch iey miał około 10 sążni średnicy, w przeciągu 20 minut wiele szkody poczyniła. W dniu 31 t. m. w *Pskowie* pokazał się na powietrzu światły ostrosłup, czyli trąba wietrzna, które ziawisko trwało prawie przez pół godziny.

Przy końcu Września w Wenecyi trąba wietrzna na wyspach *Murano* i St. *Michel* znaczne szkody zrządziła; padał przytem grad iak pięść ludzka. Miasto *Wenecyia* niewiele iednak ucierpiało.

Wulkany.

W roku zeszłym 1818 utworzyła się na wyspie *Jawa* góra wybuchaiąca ogień; nazwano ią *Geonana Goenter.* Pierwszy raz wyrzucała dnia 21 Październik lawę i kamienie w takiey obfitości, iż słońce zaćmiła; wysokość iey wynosi blisko na 3200 stop nad powierzchnię morza. Tegoż roku na wyspie *Jamayce* utworzył się niedaleko S. *John* mały wulkan; otwor iego i wysokość była tylko na kilka cali, lecz do końca roku znacznie się i otwor i wysokość wybuchaiącego płomienia powiekszyły.

W Styczniu 1819 dnia 4 Wezuwiusz zaczął wybuchać. Dnia 27 Lipca wzniosł się ogromny tuman dymu z ogniem i nazaiutrz zawalił się wierzch otworu; lawa płynęła tak iak w 1804 roku, nowym otworem zrobionym przez rozpadnienie. Późniey z d. 25 na 26 Listopada znowu Wezuwiusz ogień wyrzucał.

W Lutym z dnia 24 na 25 wybuchał mały wulkan na górze niedaleko *Montie Inferiore* w wiosce klasztoru Szwaycarskiego *Tessino*; trzęsienie ziemi poprzedziło wyrzut ognia; płomień wysoko wybuchał, i kamienie daleko leciały.

Na początku Czerwca góra *Etna* zaczęła straszny wyrzucać ogień, i leżące przy niey miasto *Catania* wielkiem zagrożone było niebezpieczeństwem. W tym miesiącu obfita lawa płynęła z *Wezuwiuszu* ku *Pompeium.*

Szarańcza.

Na początku Czerwca w *Prowancyi*, w okolicach *Arles*, szarańcza narobiła wiele szkody; zebrano tego owadu blisko 57 centnarów; nieznać przecie było żadnego w niey ubytku. W tym miesiącu na obszernych łąkach południowego brzegu *Dźwiny*, przy mocnym wietrze północno zachodnim, spadło znaczne mnóstwo gąsienic na półtora cala długich, zwanych podług *Lineusza*, *Phalaena noctua graminis.*

W Lipcu dnia 8 w okolicach *Budy* wsrzód strasznego wichru spadło nagle niezmierne mnóstwo szarańczy.

W Wrześniu, okolice *Waszyngtonu*, i wiele pobliższych miast doznały znacznych szkód od szarańczy; w innych zaś mieyscach, większą ieszcze klęskę sprawiła grassuiąca tam żołta gorączka.

Morowe powietrze.

W *Algierze* ku końcu Sierpnia morowe powietrze zupełnie prawie ustawało, lecz znowu zaczęło się rozszerzać w *Constantina*, *Bona* i *Tumsax*, naymocniey zaś przy granicy Marokańskiey.

W *Kadix*, zaraźliwe choroby panowały przez lato dla wielkich upałów; przy końcu Października bywało ciepło na 20 stopni.

Osobliwsze ziawiska na powietrzu.

W Maiu dnia 2 w okolicach *Valdi Mazara* w Sycylii zaćmiło się w południe, iak gdyby o północy, i przy mocnym wietrze zwanym *Sirocco*, spadł gęsty kurz podobny do popiołu, co bardzo zaszkodziło roslinom. Rozumiano z początku, że *Etna* wybuchała. Dnia 5 t. m. w *Aberdeen* pokazała się na powietrzu kula ognista z krótkim ogonem. Słońce świeciło. i żadney chmury niebyło; w 5 minut rozpękła się z hukiem; widziano ią w kilku innych okolicach Szkocyi, a w parafiiach *Kintroe* i *Fintray* huk naymocniey był słyszany.

W Czerwcu dnia 6 do *Liwerpool* zawinął okręt, który spotkał na morzu massę lodu w odległości 7 dni żeglugi od *Jamayki*.

W Lipcu w nocy z dnia 14 na 15ty około dwunastey w nocy widziano we Włoszech na powietrzu kulę ognistą bardzo wielką, która nad *Sycylią*, zmierzała ku brzegom Afryki. Zdawało się, iż nie była wyżey nad 3 mile włoskie od ziemi, światło wydawało się tak iasne, iak słońce.

W Październiku dnia 14 w okolicach *Gera* w Saxonii spadł na pole kamień meteoryczny z hukiem na powietrzu, na 3 ćwierci łokcia w ziemię, ważył 7 funtów.

W Listopadzie w *Blaechenburgu* i *Scheveningen* padał descz koloru czerwonego. Dnia 12 t. m. nad miastem *Chotomyskiem* pokazała się kula ognista na powietrzu, wyrzucaiąca iskry; kula ta pekła nad piaskiem za rzeką *Wartą*. Dnia 15 w *Montreal* w *Kanadzie* widziano na powietrzu okropną ciemność wznoszącą się ku stronie Ziednoczonych Stanów; w tym czasie uczuć się dało kilka lekkich poruszeń ziemi.

Kometa.

Pierwszych dni Lipca spostrzeżony był wielki kometa w *Berlinie w Warszawie* i *Krakowie*, gdzie przez JP. *Łęskiego* Dyrektora Obserwatoryum astronomicznie był wyznaczony. Znaydował się natomiast w konstellacyi teleskopu *Herschela* nad Bliźniętami, maiąc ku wschodowi gwiazdę *Kapelle*. Okazywał się mieć bieg od zachodu ku wschodowi. Nie zgadza się tenże Astronom, iakoby to miał bydź ten sam kometa, którego odkrył P. *Pons* w *Marsylii* 12 Czerwca w konstellacyi *Lwa* iak niektóre donosiły gazety, i twierdzi, że nie może bydź tenże kometa porownany z dotąd uważanemi, i iest zupełnie nowem ziawieniem. Ogon iego prawie do poziomu był pionowy z małem ku wschodowi pochyleniem. Dodaie tenże obserwator, iż komety mogą mieć wpływ na temperaturę, dowodem była bowiem nadzwyczayna iey w tych dniach zmiana; dnia 7 t. m. ciepło dochodziło w Krakowie do 28 stopni, w Warszawie tegoż dnia tenże sam stopień ciepła; w Berlinie dnia 5 t. m. było ciepło do 29 stopni. Tenże kometa od pierwszych dni t. m. dał się spostrzedz w Stambule.

Mugier.

— W Branschweyg umarł radca tayny i professor Jan Joachim *Eschelbourg* na 77 roku życia. Literatura niemiecka winna mu wiele dzieł pięknych i pożytecznych.

— Donoszą z Paryża, że dla *Luwela* urządzaią osobne więzienie koło Jzby deputowanych.

A n e k d o t a.

Pewny pan mieszkaiący pod Paryżem utraciwszy przez śmierć żonę, którą bardzo kochał, ustanowił u siebie żełobę na wszystko. Między innemi, kazał pomalować czarno drzewa w ogrodzie i zwierzeńcu, mostki, siedzenia domki; okryć czarną krepą oswoione zwierzęta, a z fontan zamiast wody atrament wytryskiwał.

Kurs Petersburski.

Dukat: hollend:	nowy	—	rubli as:	— 11 k. 20.
Ditto —	Ditto stary	—	Ditto	— 11 — 10.
Rubel srebrny	—	—	Ditto	— 3 — 75.

W PETERSBURGU.

w drukarni woienney Głównego Sztabu JEGO CESARSKIEY MŚCI.